

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

СТЕПАНЧЕНКО АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

343.985.7: 343.359.3

**КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ
РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ
ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ,
БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2025

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор

Чорноус Юлія Миколаївна,

Національна академія внутрішніх справ,

професор кафедри криміналістики та судової медицини

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Чаплинський Костянтин Олександрович,

Дніпровський державний університет внутрішніх справ,

старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії

превентивної діяльності та соціологічних досліджень

навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів

превентивної діяльності Національної поліції України

кандидат юридичних наук, доцент

Лазарева Дарія Володимирівна,

Бюро економічної безпеки України,

заступник керівника Управління міжнародного співробітництва

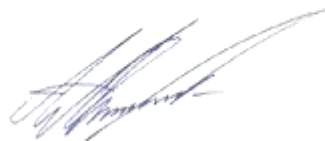
Захист відбудеться «11» липня 2025 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: 03035, Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розіслано 10 червня 2025 року

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Андрій АНТОЩУК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах сьогодення, у зв'язку із запровадженням з 24 лютого 2022 року в Україні воєнного стану, подоланням збройної агресії російської федерації, увага всього демократичного світу зосереджена на необхідності допомоги нашій державі та її громадянам. Ідеться як про надання матеріально-технічної та медичної допомоги, необхідного озброєння для військових і правоохоронних структур, так і гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги для підтримки українців у надзвичайно складний час.

Обсяги благодійних пожертв небайдужих до долі українців вражають. Загалом західні країни-донори виділили Україні впродовж трьох років війни проти РФ близько 267 млрд євро допомоги, тобто понад 80 млрд євро щороку. Зокрема, близько 130 млрд євро було виділено на військову допомогу, 118 млрд євро – на фінансову підтримку та 19 млрд євро – на гуманітарну допомогу¹. Однак нерідко надана іноземними партнерами гуманітарна допомога, благодійні пожертви або безоплатна допомога використовується «не за призначенням», не доходить до свого адресата, а стає предметом посягання правопорушників.

Аналіз статистичних даних Офісу Генерального прокурора про стан кримінальних правопорушень у державі засвідчує проблемність ситуації. Так, за ст. 201-2 Кримінального кодексу (КК) України «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги», протягом 2022 року зареєстровано 384 кримінальні правопорушення (вручено повідомлень про підозру – 58, направлено до суду з обвинувальним актом – 25 кримінальних проваджень); 2023 року – 189 (36 та 25 відповідно); 2024 року – 107 (26 та 12 відповідно)².

На державному рівні здійснюються системні заходи щодо протидії зловживанням у сфері недопущення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Так, постановою Верховної Ради України від 20 вересня 2022 року № 2603-IX утворено Тимчасову слідчу комісію Верховної Ради України з питань розслідування можливих порушень законодавства України у сфері отримання, розподілу, транспортування, зберігання, використання за цільовим призначенням гуманітарної та іншої допомоги, а також неефективного використання державного майна, яке може бути використане для тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб і забезпечення інших потреб держави.

Вживаються комплексні заходи щодо попередження випадків зловживань у цій сфері. Так, з 1 грудня 2023 року запрацювала Автоматизована система

¹ Західні країни-донори виділили Україні впродовж трьох років війни проти Росії близько 267 млрд євро допомоги, тобто понад 80 млрд євро щороку. *Укрінформ*: [сайт]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3960447-ukraina-za-tri-roki-vijni-otrimala-267-milardiv-zahidnoi-dopomogi.html>.

² Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за 2020–2024 роки. *Офіс Генерального прокурора*: [сайт]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

реєстрації гуманітарної допомоги. Ключова мета такого інструменту – зробити процедуру ввезення та обліку гуманітарної допомоги зручнішою та прозорішою.

Однак, попри докладені зусилля, процеси виявлення, розслідування та попередження незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги поки залишаються ускладненими низкою обставин. Причинами є приховування зацікавленими особами протиправної діяльності; наявність системи корупційних зв'язків, «кругової поруки», зокрема в державних і правоохоронних органах; недостатній рівень знань та практичного досвіду працівників правоохоронних органів щодо розслідування цього виду кримінальних правопорушень; складність відмежування складу кримінального правопорушення, визначеного ст. 201-2 КК України, з такими кримінально протиправними діями, як шахрайство (ст. 190 КК України), легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України) тощо, що своєю чергою ускладнює визначення правильної кваліфікації та проведення подальшого повного й швидкого розслідування. Таким чином, проблеми нормативно-правового регулювання, відсутність змістовних наукових розробок і навчально-методичних праць, присвячених вказаній проблематиці, запити практики підтверджують актуальність і практичне значення обраної теми дослідження.

Безпосередньо підслідність кримінальних правопорушень за ст. 201-2 КК України віднесена до Національної поліції України. Проте, з огляду на складний механізм реалізації протиправної діяльності, до процесу розслідування досліджуваного виду кримінальних правопорушень у межах своєї компетенції долучаються органи досудового розслідування Бюро економічної безпеки (БЕБ), Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), Державного бюро розслідувань (ДБР).

Вказані обставини зумовлюють потребу в проведенні комплексного дослідження, що враховуватиме особливості розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги за сучасних умов.

Теоретичне підґрунтя дисертації становлять праці, у яких висвітлено концептуальні засади криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, а саме дослідження: В. П. Бахіна, Г. П. Власової, В. О. Гусевої, В. Г. Дрозд, В. А. Журавля, А. П. Запотоцького, А. В. Іщенка, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, М. А. Погорецького, Д. Б. Сергєєвої, Р. Л. Степанюка, В. В. Тіщенко, О. С. Тарасенка, О. В. Таран, Г. К. Тетерятник, Л. Д. Удалової, П. В. Цимбала, М. С. Цуцкірідзе, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Чорноус, В. М. Шевчука, В. Ю. Шепітька, Б. В. Щура, В. В. Юсупова та ін.

Проблематику розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі сферою незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, висвітлено в монографічних дослідженнях В. М. Шевціва та В. М. Латишева.

Водночас криміналістична характеристика й особливості розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги,

благодійних пожертв або безоплатної допомоги потребують додаткового наукового дослідження. Нині нагальною є потреба в комплексному висвітленні цієї тематики в контексті сучасних суспільних і правових реалій, наявних особливостей розслідування кримінальних правопорушень за умов воєнного стану в Україні та подолання збройної агресії російської федерації, необхідності використання досвіду іноземних держав у протидії цим кримінальним правопорушенням. Вказані та інші обставини засвідчують актуальність досліджуваної проблематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертацію виконано відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII; положень Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020); Стратегії воєнної безпеки України (Указ Президента України від 25 березня 2021 р. № 121/2021); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023); Національної економічної стратегії на період до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179); Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220); Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 687-р); Плану реалізації зовнішньополітичної діяльності України (розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2023 року №327-р). Наукову роботу виконано відповідно до тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022–2026 роки (наказ МОН України від 3 лютого 2022 р. № 109); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки (наказ МВС України від 21 травня 2024 р. № 326); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 р., протокол № 23); Основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2021–2025 рр.

Мета і задачі дослідження. *Мета* роботи полягає у формуванні криміналістичної характеристики, виокремленні теоретичних засад та наданні практичних рекомендацій щодо особливостей розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі *задачі*:

– з'ясувати стан наукового дослідження проблематики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

– визначити правові засади криміналістичної характеристики та розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

- обґрунтувати міжнародний досвід розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, та окреслити напрями його використання в Україні;

- проаналізувати предмет посягання в структурі криміналістичної характеристики незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

- розкрити спосіб вчинення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

- висвітлити обстановку вчинення та слідову картину незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

- схарактеризувати особу правопорушника, що вчиняє незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

- виокремити криміналістичні ситуації розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

- встановити особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

- розкрити специфіку проведення судових експертиз під час розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

- окреслити особливості взаємодії слідчого з правоохоронними органами та іншими суб'єктами під час розслідування досліджуваного кримінального правопорушення.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Предмет дослідження – криміналістична характеристика й особливості розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети в роботі використано систему загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: *методи формальної логіки* (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія) – з метою з'ясування змісту розглядуваних питань (у всіх розділах дисертації); *спеціально-правові методи*, а саме *порівняльно-правовий*, – під час вивчення норм права, наукових понять («гуманітарна допомога», «благодійні пожертви», «безоплатна допомога») (підрозділи 1.2, 2.1); *компаративістський* – задля вивчення позитивного міжнародного досвіду щодо протидії цьому виду кримінального правопорушення (підрозділ 1.3); *системно-структурний* – для побудови криміналістичної характеристики кримінального правопорушення відповідно до визначених елементів (розділ 2), виокремлення завдань слідчого в процесі

розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (розділ 3); *метод системного аналізу* – у контексті визначення вдосконалення процесу використання наукових положень і практичних рекомендацій щодо вирішення криміналістичних ситуацій, побудови тактики слідчих (розшукових) дій (підрозділи 3.1, 3.2); *статистичний* – з метою підтвердження висновків статистичними даними, узагальненням результатів вивчення емпіричних джерел (у всіх розділах дисертації); *соціологічний* – для підтвердження висновків даними анкетування слідчих НП України, детективів БЕБ (у всіх розділах дисертації).

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні й аналітичні матеріали МВС України, НП України, БЕБ, НАБУ, ДБР, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України за 2020–2024 роки; дані, отримані внаслідок вивчення 56 кримінальних проваджень, досудове розслідування в яких за ст. 201-2 КК України здійснювалось протягом 2022–2024 років; результати анкетування 144 слідчих Національної поліції України, 36 детективів БЕБ. Емпіричні дослідження проводилися в усіх регіонах України. Використано власний практичний досвід здобувача з проблематики дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим монографічним дослідженням, у якому комплексно сформовано криміналістичну характеристику, виокремлено теоретичні засади та надано практичні рекомендації щодо особливостей розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги за сучасних умов, сформульовано низку положень, висновків і рекомендацій, що мають наукову новизну, зокрема:

вперше:

- сформовано криміналістичну характеристику незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги як науково розроблену парадигму дослідження криміналістичної сутності вказаних кримінальних правопорушень – їх діяльнісного (функціонального) та слідового (інформаційного) аспектів з метою формування вихідної бази для побудови криміналістичної методики їх розслідування, формування відповідного теоретико-методологічного інструментарію та практичних рекомендацій для практичної діяльності підрозділів органів досудового розслідування відповідно до складових: предмет посягання, спосіб вчинення, обстановка, слідова картина й особа правопорушника;

- визначено систему типових криміналістичних ситуацій розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, які виникають як у процесі вчинення кримінального правопорушення, так і під час його розслідування. Класифіковано криміналістичні ситуації на групи залежно від сфери їх виникнення та діяльності суб'єктів: у сфері реалізації протиправної діяльності; у сфері оперативно-розшукової діяльності; у сфері кримінальної процесуальної діяльності; у сфері криміналістичної діяльності;

– обґрунтовано теоретичні положення й практичні рекомендації щодо застосування заходів міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні, що виражається у формі створення та діяльності спільних слідчих груп (ІІТ) за умови розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги транснаціонального характеру;

удосконалено:

– систему нормативно-правових актів, що визначають правові засади криміналістичної характеристики та забезпечують правове регулювання розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги відповідно до таких груп: а) визначають інститут благодійництва та надання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги як інституту соціальної та правової держави, регламентують порядок реалізації відповідної процедури; б) закріплюють кримінальну відповідальність за дії з незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги та засади кримінального провадження за даними фактами; в) регламентують діяльність уповноважених органів та інших компетентних суб'єктів щодо виконання завдань кримінального провадження за даних умов; г) регламентують окремі аспекти реалізації кримінального провадження (особливості взаємодії, використання спеціальних знань); д) визначають особливості кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення та засади кримінального провадження за умов воєнного стану в Україні;

– характеристику предмета кримінального правопорушення в кримінальних провадженнях щодо незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, якими є: продовольство, санітарно-гігієнічні засоби, лікарські засоби й медичні вироби, одяг/взуття, технічні засоби, транспортні засоби, паливо тощо, за умови відповідності Порядку пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 року № 953, та дотримання інших вимог щодо оформлення товарів (предметів) гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

– обґрунтування способів незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги відповідно до таких форм реалізації: продаж товарів чи предметів гуманітарної допомоги, тобто будь-яка їх оплатна передача; використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги, тобто розпорядження ними в будь-який спосіб не за фактичним цільовим призначенням; укладання будь-яких інших правочинів щодо розпорядження будь-чим із зазначеного вище;

– положення щодо обстановки вчинення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, відповідно до реалізації протиправних дій у сферах

суспільних відносин: надання допомоги підрозділам Збройних Сил України, правоохоронним органам, іншим державним органам, які належать до складу сектору безпеки й оборони України, а також для використання військовослужбовцями з метою забезпечення проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації, іншим військовим формуванням; надання допомоги органам державної влади під час дії правового режиму воєнного стану для сприяння обороноздатності й мобілізаційній готовності країни, захисту населення; надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок війни, та іншим вразливим категоріям громадян;

- характеристики особи правопорушника, що вчиняє незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, відповідно до груп ознак: біологічних, соціальних, ознак спеціального суб'єкта та наявності співучасті під час вчинення кримінального правопорушення;

дістали подальший розвиток:

- визначення стану наукового дослідження проблематики розслідування кримінальних правопорушень у сфері незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з виокремленням питань для першочергового опрацювання (формування криміналістичної характеристики, розробка криміналістичної методики розслідування, врахування особливостей розслідування за умов воєнного стану; забезпечення взаємодії на державному та міжнародному рівнях);

- твердження щодо системи типових слідчих ситуацій розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги відповідно до їх класифікації: за формою виразу (об'єктивна, суб'єктивна); за ступенем інформаційної визначеності (проста, складна); за ступенем збігу цілей в учасників розслідування (конфліктна, безконфліктна); за ступенем складності організаційних питань (організаційно упорядкована, неупорядкована); за кількістю елементів, що визначають характер слідчої ситуації (комплексні, спрощені слідчі ситуації);

- теоретичні положення й практичні рекомендації щодо реалізації взаємодії під час розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги на таких рівнях: підрозділу (у складі слідчо-оперативної групи, з окремими працівниками (оперативний працівник, спеціаліст-криміналіст)); відомчому рівні взаємодії (НПУ, БЕБ, НАБУ, ДБР); міжнародному рівні взаємодії (спільні слідчі групи);

- обґрунтування тактики обшуку, огляду та допиту як найбільш поширених слідчих (розшукових) дій, які проводяться під час розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

- теоретичні положення та практичні рекомендації щодо призначення та

проведення найбільш поширених видів судових експертиз під час розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, а саме: криміналістичних (почеркознавчої, технічної експертизи документів, експертизи зброї, трасологічної), а також судової економічної, товарознавчої, комп'ютерно-технічної експертиз.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено та може бути використано в:

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень щодо незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (акт Головного слідчого управління Національної поліції України № 83217-2025);

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін з кримінального процесу та криміналістики, підготовки навчально-методичних праць (акт Національної академії внутрішніх справ від 29 травня 2025 року № 96 о/п);

– *науково-дослідній діяльності* – для подальшого дослідження питань розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (акт Національної академії внутрішніх справ від 29 травня 2025 року № 97 н/д).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднено в доповідях і виступах на міжнародних науково-практичних конференціях: «Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України» (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.), «Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодення» (м. Київ, 16–17 квітня 2024 р.), «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Київ, 18–19 вересня 2024 р.), «Перспективні напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті» (м. Київ, 18–19 лютого 2025 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, відображено в дев'яти наукових публікаціях, серед яких: чотири статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття в іноземному науковому виданні, чотири тези наукових доповідей, опубліковані за результатами участі в міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота містить вступ, три розділи, що мають одинадцять підрозділів, висновки, список використаних джерел (170 найменувань) і п'ять додатків. Загальний обсяг дисертації становить 220 сторінок, з них основний текст – 175 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету й задачі, об'єкт і предмет дослідження, схарактеризовано методи; окреслено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів; надано відомості про апробацію та публікації результатів дослідження, структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади дослідження криміналістичної характеристики та особливостей розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» має три підрозділи, формує теоретико-правове підґрунтя роботи.

У підрозділі 1.1 *«Розвиток наукових досліджень щодо криміналістичної характеристики та особливостей розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»* встановлено, що інститут кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги є новим у вітчизняному кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві, адже отримав законодавче закріплення 2022 року у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги».

Зауважено, що вчені досліджували питання, за якими статтями КК України до 2022 року, до доповнення законодавства спеціальною нормою – ст. 201-2 КК України, кваліфікувалися кримінально протиправні дії з незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Ідеться про дослідження щодо розслідування таких кримінально протиправних дій, як: шахрайство (ст. 190 КК України) (С. С. Чернявський); заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192 КК України) (Н. О. Антонюк); легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України) (Л. І. Аркуша, В. П. Головіна, В. А. Журавель, О. В. Халін) та ін. Вказані наукові роботи вітчизняних вчених стали теоретичним підґрунтям для наукового дослідження.

У підрозділі 1.2 *«Правові засади криміналістичної характеристики та розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»* з'ясовано, що вказана сфера правовідносин регламентується численними нормативно-правовими актами, у зв'язку з чим необхідною є їх систематизація та узгодження (54,9 % слідчих, 69,4 % детективів). Крім того, наявні численні прогалини вказують на потребу в удосконаленні нормативно-правової регламентації окресленої сфери (34,0 % слідчих, 30,6 % детективів).

Встановлено, що завдання щодо формування криміналістичної характеристики та виокремлення особливостей розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних

пожертв або безоплатної допомоги узгоджуються з нормативно-правовими актами України, державними й відомчими програмами. У межах дослідження сформовано правову основу окресленої діяльності.

У підрозділі 1.3 *«Міжнародний досвід розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»* акцентовано на тому, що Україна як демократична цивілізована держава зобов'язалася виконувати міжнародні договори, зокрема у сфері реалізації прав і свобод людини, стандартів здійснення кримінального судочинства, керуватися принципами та нормами міжнародних договорів у своєму національному законодавстві. Україна повинна забезпечити реалізацію норм міжнародного права, які імплементуються у внутрішнє законодавство.

Зазначено, що міжнародні стандарти розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, ґрунтуються на положеннях дво- та багатосторонніх міжнародних договорів щодо співробітництва в кримінальному провадженні. Вказаний напрям узгоджується з Планом реалізації зовнішньополітичної діяльності України, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2023 року № 327-р.

Зосереджено увагу на вивченні міжнародного досвіду в протидії досліджуваним кримінальним правопорушенням, зокрема у формі створення та діяльності спільних слідчих груп (ЖТ).

Розділ 2 «Криміналістична характеристика незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» містить чотири підрозділи, у яких визначено інформаційну модель кримінального правопорушення та визначено кореляційні зв'язки між її елементами.

У підрозділі 2.1 *«Предмет посягання в структурі криміналістичної характеристики незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»* обґрунтовано, що в процесі розслідування однією з обставин, яка підлягає доказуванню згідно зі ст. 91 КПК України, є «подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення)». До цих обставин належить встановлення предмета посягання. Відповідно, з'ясування статусу товарів як гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, з дотриманням вимог всіх нормативно-правових актів України, є обов'язковим у кримінальному провадженні, і таке завдання слідчий має виконувати першочергово.

У підрозділі 2.2 *«Спосіб вчинення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»* констатовано, що спосіб є повноструктурним, передбачає підготовку, безпосереднє вчинення та приховування.

Наголошено на своєчасному виявленні й попередженні кримінальних правопорушень. Наприклад, з метою залучення громадськості до виконання

поставлених завдань Координаційний центр з надання правової допомоги запропонував алгоритм дій, якщо громадянин став свідком продажу гуманітарної допомоги в магазині чи онлайн. Обґрунтовано, що його використання сприяє діяльності правоохоронних органів у виявленні, припиненні, розслідуванні, попередженні незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

У підрозділі 2.3 *«Обстановка вчинення та слідова картина незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»* зауважено, що з точки зору наявних у державі суспільних умов обстановка обумовлена сферами реалізації благодійної діяльності, якими є: охорона здоров'я; запобігання природним і техногенним катастрофам та ліквідація їх наслідків, допомога постраждалим унаслідок катастроф, збройних конфліктів і нещасних випадків, а також біженцям та особам, які перебувають у складних життєвих обставинах; опіка й піклування, законне представництво та правова допомога; соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги й подолання бідності; сприяння здійсненню державних, регіональних, місцевих і міжнародних програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічного становища; сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення в надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану тощо. Тлумачення обстановки відбувається відповідно до конкретних умов місця, часу, умов реалізації протиправного наміру. На обстановку вчинення кримінального правопорушення впливає правовий режим воєнного стану.

З'ясовано, що слідова картина незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги охоплює матеріальні, ідеальні й електронні сліди. Особлива увага звернена на електронні сліди, які є важливим об'єктом криміналістичного дослідження і за відповідності вимогам, визначеним КПК України, матимуть значення електронних доказів.

У підрозділі 2.4 *«Особа правопорушника, що вчиняє незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»* визначено, що відповідно до положень Закону України «Про гуманітарну допомогу», у сфері відносин отримання та передачі такої допомоги виокремлюють три категорії осіб, які долучені до дій із гуманітарною допомогою, благодійними жертвами або безоплатною допомогою:

а) донор гуманітарної допомоги – юридичні особи, створені й зареєстровані відповідно до законодавства України або іноземної держави, та фізичні особи, що перебувають в Україні або за її межами, які добровільно надають гуманітарну допомогу отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за її межами;

б) отримувач гуманітарної допомоги – юридична особа, а також акредитовані представництва іноземних держав, міжнародних та іноземних гуманітарних організацій в Україні (без створення юридичної особи), визначені

у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку отримувачами гуманітарної допомоги;

в) набувач гуманітарної допомоги – фізичні та юридичні особи, які потребують допомоги і яким вона безпосередньо надається.

Доведено, що суб'єктами кримінальної відповідальності за ст. 201-2 КК України будуть безпосередньо «отримувачі гуманітарної допомоги» – як фізичні особи, так і представники юридичних осіб.

Розділ 3 «Особливості розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» містить чотири підрозділи, у яких розкрито аспекти практичної діяльності щодо розслідування кримінального правопорушення.

У підрозділі 3.1 *«Криміналістичні ситуації розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»* аргументовано положення, згідно з яким, попри те, що в науковій літературі є усталеною точка зору про формування в методиці розслідування кримінальних правопорушень саме типових слідчих ситуацій, у контексті дослідження обрано підхід щодо розгляду проблематики під кутом зору ширшого поняття – криміналістичних ситуацій. Різновидом криміналістичних ситуацій є слідчі ситуації, які характеризують процес досудового розслідування на певному етапі реалізації.

У підрозділі 3.2 *«Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»* надано теоретичні положення та практичні рекомендації щодо тактики обшуку, огляду й допиту, які зазвичай проводяться під час розслідування досліджуваного виду кримінальних правопорушень.

Обґрунтовано значущість підготовчої стадії проведення обшуку, під час якої слідчий визначає перелік об'єктів, на виявлення і вилучення яких спрямовані дії (документи бухгалтерського обліку, інша службова документація, документи з ознаками підробки; речі (товари гуманітарної допомоги), засоби комп'ютерної техніки тощо). З метою повної фіксації протиправної діяльності підозрюваного та співучасників вчинення кримінального правопорушення запропоновано проведення тактичних операцій «груповий обшук», «первинний обшук – повторний обшук».

Огляд як слідча (розшукова) дія може бути застосований до будь-якої речі, що охоплюється предметом посягання (продовольство, санітарно-гігієнічні засоби, лікарські засоби та медичні вироби, одяг/взуття, технічні засоби, транспортні засоби). Для кожної з цих речей криміналісткою сформовані рекомендації щодо проведення огляду.

З'ясовано, що важливе значення за цих умов має допит свідків, до кола яких належать: 1) особи, які брали участь у вчиненні предикатних кримінальних правопорушень, але не є співучасниками використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги; 2) особи, які долучалися до операцій з незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або

безоплатної допомоги, але не усвідомлювали протиправний характер дій (працівники бухгалтерії, складних приміщень, водії); 3) працівники державних органів, які забезпечували порядок реєстрації суб'єктів господарювання, дотримання вимог законодавства щодо порядку дій з гуманітарною допомогою, благодійними пожертвами або безоплатною допомогою; 4) представники благодійних та волонтерських організацій, фондів (вітчизняні і міжнародні), які займалися збором, організацією постачання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги; 5) працівники митних органів, яким відомі обставини оформлення митних декларацій щодо виконання зовнішньоекономічних операцій; 6) працівники бухгалтерії та інші посадові особи суб'єктів господарювання, які здійснювали облік господарської діяльності та складали звітність; 7) підставні особи, які вказані як засновники, керівники або працівники фіктивних фірм; 8) особи, яким відома будь-яка інформація щодо обставин події, – родичі, близькі знайомі, друзі підозрюваного, а також добросовісні набувачі речей гуманітарної допомоги.

Наголошено, що допит підозрюваного проводять із застосуванням низки тактичних прийомів, які спрямовані на подолання протидії, намірам надати завідомо неправдиві показання.

У підрозділі 3.3 *«Особливості проведення судових експертиз під час розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»* констатовано, що під час розслідування найчастіше проводять судову економічну й товарознавчу експертизу. Переважно йдеться про такий різновид судово-економічної експертизи, як експертиза документів бухгалтерського обліку, оподаткування і звітності. Її основними завданнями є визначення: документальної обґрунтованості розміру нестачі або надлишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів на підприємствах, в установах, організаціях, їх структурних підрозділах та періоду їх утворення; документальної обґрунтованості оформлення операцій з одержання, зберігання, виготовлення, реалізації товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, основних засобів, надання послуг; документальної обґрунтованості відображення в обліку операцій з основними засобами, товарно-матеріальними цінностями, грошовими коштами, цінними паперами та іншими активами та ін. Також можуть проводити судово-економічну експертизу документів про економічну діяльність підприємств та організацій, експертизу документів фінансово-кредитних операцій.

У підрозділі 3.4 *«Особливості взаємодії слідчого з правоохоронними органами та іншими суб'єктами під час розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»* зауважено, що під час розслідування в межах взаємодії залучають такі основні види слідчо-оперативних груп відповідно до їх функціонально-цільового призначення: а) створені для проведення однієї об'ємної та складної слідчої (розшукової) дії (огляд місця події, обшук) або тактичної операції (87,5 % опитаних слідчих, 83,3 % детективів); б) створені для розкриття і розслідування конкретного

кримінального правопорушення (83,3 % слідчих, 86,1 % детективів); в) створені при чергових частинах для розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються протягом доби (чергова або змінна слідчо-оперативна група) (86,1 % слідчих, 80,5 % детективів).

Доведено, що взаємодія повинна відповідати вимогам: реалізовуватися з дотриманням нормативно-правових актів, відповідно до «духу» і «букви» закону; бути узгодженою між суб'єктами взаємодії (щодо учасників, поставлених завдань і особливостей їх досягнення, термінів проведення заходів); забезпечувати керівну й організуючу роль слідчого; проводитися з урахуванням особливостей криміналістичних ситуацій та ін.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення, проведено емпіричні дослідження та запропоновано вирішення нового наукового завдання, суть якого полягає у формуванні криміналістичної характеристики, виокремленні теоретичних засади та наданні практичних рекомендацій щодо особливостей розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

За результатами здійсненого дослідження сформульовано такі висновки:

1. Опрацьовано праці вчених, які досліджували питання розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (В. П. Латишев, В. М. Шевців), і доробок науковців, які розглядали розслідування суміжних кримінальних правопорушень (Л. І. Аркуша, В. А. Журавель, С. С. Чернявський). Констатовано потребу в подальших наукових напрацюваннях та виокремлено напрями наукового пошуку.

Обґрунтовано, що необхідність наукового дослідження розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги пов'язана з потребою у виконанні низки практичних завдань (що підтверджено думкою опитаних практиків): з'ясування розгалуженого механізму реалізації протиправної діяльності (90,3 % слідчих, 83,3 % детективів); встановлення даних про всіх співучасників учинення кримінального правопорушення, дій кожного з них під час реалізації протиправних дій (86,8%, 86,1 % опитаних); викриття корупційних механізмів, системи «кругової поруки» під час реалізації протиправної діяльності, її окремих складових (70,8 %, 88,9 %); з'ясування даних про осіб, які безпосередньо не вчиняли протиправних дій та прямо не сприяли їх реалізації, але були обізнані з протиправною діяльністю суб'єктів, «закривали» очі на такі факти, не повідомляли компетентним суб'єктам (55,6 %, 72,2 %); розкриття механізмів приховування кримінального правопорушення на всіх етапах (52,8 %, 74,4 %); викриття системи протиправної діяльності не лише в Україні, а й на території іноземних держав (48,6 % слідчих, 66,7 % детективів) тощо.

2. Сформовано систему нормативно-правових актів, що визначають правові засади криміналістичної характеристики та забезпечують правове регулювання розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги:

а) нормативно-правові акти, які визначають інститут благодійництва та надання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги як інституту соціальної та правової держави, регламентують порядок реалізації відповідної процедури (Конституція України, закони України «Про гуманітарну допомогу», «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про волонтерську діяльність», Положення про автоматизовану систему реєстрації гуманітарної допомоги, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 року № 927);

б) нормативно-правові акти, які визначають кримінальну відповідальність за дії з незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги та засади кримінального провадження за цими фактами (КК та КПК України);

в) нормативно-правові акти, що регламентують діяльність уповноважених органів та інших компетентних суб'єктів щодо виконання завдань кримінального провадження за фактами незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (закони України «Про Національну поліцію», «Про Бюро економічної безпеки», «Про оперативно-розшукову діяльність» та ін.);

г) нормативно-правові акти, які регламентують окремі аспекти реалізації кримінального провадження за фактами незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги і стосуються: особливостей взаємодії слідчого з іншими суб'єктами в процесі кримінального провадження (Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затверджена наказом МВС України від 7 липня 2017 року № 575, Інструкція з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України, затверджена наказом МВС України від 6 липня 2017 року № 570); використання спеціальних знань під час кримінального провадження (Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України від 17 липня 2017 року № 591, Інструкція з формування та ведення інформаційної підсистеми «СЛІД» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», затверджена наказом МВС України від 16 березня 2020 року № 257 та ін.);

д) нормативно-правові акти, які регламентують особливості кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги та засади кримінального провадження щодо даних фактів за умов воєнного стану в

Україні (ч. 3 ст. 201-2 КК України, яка передбачає підвищену міру кримінальної відповідальності щодо дій, передбачених ч. 1 або ч. 2 ст. 201-2 КК України, вчинених під час надзвичайного або воєнного стану; постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану» від 5 вересня 2023 року № 953).

Попри проведену систематизацію, проблематику не можна вважати вичерпаною з огляду на постійні зміни як законодавства, так і правозастосовної практики, що перебувають у безперервному взаємозв'язку.

3. Зазначено, що механізм вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, нерідко характеризується виходом протиправної діяльності за межі однієї держави, набуттям злочинністю транснаціонального характеру й необхідністю застосування заходів міжнародного співробітництва. Одним з ефективних механізмів розслідування транснаціональних кримінальних правопорушень визнано створення та діяльність спільних слідчих груп.

Правовою основою діяльності спільних слідчих груп є положення міжнародних договорів України (Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року, Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах 2001 року, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року, Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво від 14 грудня 2016 року) та положення національного законодавства (ст. 571 КПК України).

З боку України до складу спільних слідчих груп можуть включатися представники органів, уповноважених на проведення фінансових розслідувань (НПУ, НАБУ, БЕБ, ДБР), які протидіють кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності. Констатовано важливість залучення до складу спільних слідчих груп представників експертних установ (Експертної служби МВС України, науково-дослідних інститутів судових експертиз Міністерства юстиції України).

З боку іноземних партнерів, окрім власне представників правоохоронних органів іноземних держав, слід використовувати допомогу профільних міжнародних організацій у сфері фінансових розслідувань. Ідеться про спеціальні міжнародні організації, правоохоронні підрозділи, які діють у світовому чи регіональному масштабі з метою протидії відмиванню коштів. Передусім, це FATF (міжурядовий орган, який визначає стандарти та розробляє політику з метою боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму). Також залучають представників Інтерполу та Європолу (як центрального рівня, так і на рівні держав).

Обґрунтовано доцільність розроблення спеціального нормативно-правового акта, наприклад, міжвідомчої інструкції чи спеціального порядку, що регламентуватиме порядок взаємодії учасників спільних слідчих груп під час розслідування різних видів кримінальних правопорушень, зокрема пов'язаних із

незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

4. Криміналістичну характеристику незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги визначено як інформаційну модель, що охоплює систему ознак певного виду (групи) кримінальних правопорушень, які посягають на сферу благодійництва, і визначає алгоритм дій слідчого щодо встановлення її елементів: предмета посягання, способу вчинення кримінального правопорушення, обстановки та слідової картини події, особи правопорушника.

Основи тлумачення предмета кримінального правопорушення розкрито в положеннях законів України «Про гуманітарну допомогу» та «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Ураховано також положення інших нормативно-правових актів, теоретичні й емпіричні джерела.

На підставі результатів проведеного емпіричного дослідження встановлено, що предметом кримінального правопорушення є: продовольство (67,4 % слідчих і 69,4 % детективів); санітарно-гігієнічні засоби (66,7 та 72,2 % відповідно); лікарські засоби та медичні вироби (62,5 та 75,0 %); одяг/взуття (47,2 та 55,5 %); технічні засоби (48,6 та 44,4 %); транспортні засоби (62,5 та 72,2 %); паливо (27,8 та 27,7 %); інше (9,0 та 22,2 %).

З'ясовано, що гуманітарна допомога буде визнаватися предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, за умови відповідності всім визначеним нормативно-правовим актам ознакам, зокрема Порядку пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 року № 953, оформлення згідно з декларацією про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, відомості про котру містяться в автоматизованій системі реєстрації гуманітарної допомоги або в паперовій формі безпосередньо в пункті пропуску через державний кордон України. Вимоги щодо відповідності вимогам нормативно-правових актів України стосуються й благодійних пожертв або безоплатної допомоги як предмета протиправного посягання.

5. Завдяки проведенню емпіричних досліджень отримано такі дані щодо способу вчинення кримінального правопорушення: а) продаж товарів чи предметів гуманітарної допомоги (56,9 % слідчих, 66,7 % детективів); б) використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги – розпорядження даними активами не за цільовим призначенням (22,2 %, 19,4 %); в) укладання інших правочинів щодо розпорядження вказаними предметами (20,8 %, 13,9 %).

Зауважено, що характеристика способу реалізації протиправного умислу залежить від таких особливостей: а) вчинення протиправних дій повторно; б) вчинення протиправних дій за попередньою змовою групою осіб або службовою особою з використанням службового становища; в) вчинення протиправних дій організованою групою; г) вчинення протиправних дій у значному розмірі, особливо великому розмірі, особливо великому розмірі; д) вчинення під час надзвичайного або воєнного стану.

Вивчення кримінальних проваджень (ст. 201-2 КК України) продемонструвало вчинення кримінального правопорушення шляхом

безпосередньої реалізації такого способу дій: а) продаж, інше незаконне використання (особисте безоплатне користування), укладення правочинів щодо розпорядження гуманітарною допомогою у вигляді транспортних засобів, що призначалися для потреб підрозділів, залучених до подолання збройної агресії російської федерації (57,1 %); б) продаж гуманітарної допомоги, що призначалася для військових потреб у вигляді амуніції, військового спорядження, комп'ютерної техніки, оптичних приладів, засобів зв'язку та РЕБ, зарядних станцій, генераторів, автозапчастин, дронів (35,7 %); в) продаж, інше незаконне використання гуманітарної допомоги у вигляді товарів медичного призначення, тактичних аптечок, медико-соціального обладнання та оснащення, що передається для реабілітаційних цілей (21,4 %); г) продаж, інше незаконне використання продуктів харчування, напоїв, засобів гігієни для військових, одягу та взуття для соціально незахищених громадян, багатодітних родин, дітей-сиріт (30,3 %). Протиправне діяння за характером посягання може об'єднувати декілька способів реалізації протиправного умислу, мати різні предмети посягання.

6. Зазначено, що під час характеристики обстановки вчинення кримінального правопорушення принциповим є встановлення всіх складових, об'єктивних обставин і суб'єктивних умов, які сприяли реалізації протиправного умислу.

Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги реалізується у відповідних сферах суспільних відносин, що визначає особливості обстановки вчиненого кримінального правопорушення. Зокрема, ідеться про такі сфери:

а) надання допомоги підрозділам Збройних Сил України, іншим правоохоронним та державним органам, які входять до складу сектору безпеки й оборони України, а також для використання військовослужбовцями з метою забезпечення проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки та оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації, інших військових формувань;

б) надання допомоги органам державної влади під час дії правового режиму воєнного стану для сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення;

в) надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок війни: людям, які перебувають у безпосередній близькості до зони бойових дій; внутрішньо переміщеним особам; постраждалим від війни громадам; мешканцям і громадам деокупованих міст і сіл.

Особливу увагу приділено наданню допомоги вразливим категоріям громадян: багатодітним сім'ям; самотніми батькам/опікунам, що проживають разом з дітьми; вагітним і мамам малолітніх дітей; самотніми людям похилого віку; людям з інвалідністю; важкохворим та ін.

Встановлено, що час реалізації протиправних дій обумовлений дією правового режиму воєнного стану, а безпосередньо часовий момент вчинення протиправних дій пов'язаний з моментом перетину державного кордону України й декларування товарів (речей) як гуманітарної допомоги, наступні стадії

реалізації протиправної діяльності пов'язані з порядком роботи підприємств, установ, організацій, торгівельних мереж тощо.

Слідова картина кримінальних правопорушень за ст. 201-2 КК України включає три блоки слідової інформації:

а) матеріальні сліди (100 % опитаних) – трасологічні сліди-відображення, документи, предмети-носії ДНК інформації, власне товари (речі) гуманітарної допомоги, предмети благодійних пожертв або безоплатної допомоги, транспортні засоби, залишки упакування товарів тощо;

б) ідеальні сліди (97,2 % слідчих, 88,9 % детективів) – показання підозрюваного (обвинуваченого), свідка, потерпілого;

в) електронні (цифрові) сліди (96,5 % слідчих, 97,2 % детективів) – слідова інформація, яка виявляється, фіксується, вилучається, досліджується за допомогою цифрових (електронних) методів і засобів та зафіксована в електронній (цифровій) формі на матеріальному носії.

7. Доведено, що особа правопорушника за ст. 201-2 КК України – це будь-яка особа, яка наділена всіма обов'язковими ознаками (шістнадцятирічний вік, осудність, фізична особа). У ч. 2 ст. 201-2 КК України виділено також і спеціального суб'єкта – службову особу, яка у своїй протиправній діяльності використовує службове становище.

З'ясовано криміналістично значущі ознаки особи правопорушника:

а) біологічні ознаки: стать (чоловіки (80,4 % кримінальних проваджень), жінки (19,6 %)); вік (16–25 років (8,9 %), 25–45 років (44,6 %), 45–60 років (33,9 %), 60 років і старші (12,5 %)); фізичні ознаки (фізично здоровий (82,1 %), має серйозні вади здоров'я (17,8 %));

б) соціальні ознаки: суспільний статус (одружений (заміжня) (87,5 %); має на утриманні неповнолітніх дітей (75,0 %); освіта (вища (32,1 %), середня спеціальна (53,8 %), базова середня освіта (13,3%)); працевлаштування (працює офіційно в Україні (57,1 %), працює офіційно в іноземній державі (7,1 %); офіційно не працює (35,7 %)); наявність злочинного досвіду (попередня судимість є (14,3 %), раніше не судимий (85,7 %));

в) ознаки спеціального суб'єкта: службова особа (33,9 % кримінальних проваджень);

г) наявність співучасті під час учинення кримінального правопорушення: вчинено одноособово (8,9 %); кримінальне правопорушення вчинено як група осіб за попередньою змовою (57,1 %); організованою групою (25,0 %).

З особою правопорушника тісно пов'язане питання особи потерпілого. Як засвідчило вивчення кримінальних проваджень, лише в окремих випадках наявна особа потерпілого (16,1 %). Це пов'язано з тим, що потрібно встановити конкретну особу – набувача гуманітарної допомоги – фізичну або юридичну особу, яким ця допомога внаслідок вчиненого кримінального правопорушення не надалася, що спричинило збитки для конкретної особи.

8. Криміналістичні ситуації (ті, що складаються у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення і необхідності його розслідування), залежно від сфери їх виникнення (діяльності суб'єктів) розподілено на такі, що виникають: у сфері реалізації протиправної діяльності; у сфері оперативно-розшукової

діяльності; у сфері кримінальної процесуальної діяльності; у сфері криміналістичної діяльності.

Криміналістичні ситуації у сфері реалізації протиправної діяльності є складовими її криміналістичної характеристики, вивчення яких має важливе значення, залежно від етапів механізму протиправної діяльності (підготовка, вчинення, приховування).

Криміналістичні ситуації у сфері реалізації протиправної діяльності щодо незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, класифіковано на:

1) ситуації, що передують вчиненню кримінального правопорушення (виникнення задуму щодо протиправної діяльності; вивчення нормативно-правової основи щодо порядку оформлення гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги; пошук варіантів реалізації речей гуманітарної допомоги; підбір співучасників);

2) ситуації вчинення кримінального правопорушення (суб'єкт кримінального правопорушення взаємодіє з навколишнім світом і реалізує протиправний намір. У цьому виявляється індивідуальність кожної ситуації, оскільки кожен із співучасників кримінального правопорушення оцінює її по-своєму, і саме це накладає специфіку на її виникнення та подальший розвиток);

3) ситуації, що склалися після вчинення кримінального правопорушення (завершує протиправну діяльність, наступними є криміналістичні ситуації розслідування). На цій стадії відбувається знищення/приховування слідів кримінального правопорушення, зокрема шляхом інсценування господарських операцій, фальсифікації документів та ін.

Розглянуто систему криміналістичних ситуацій щодо їх зв'язку з етапом діяльності (як протиправної, так і її розслідування), які з урахуванням часу виникнення можна поділити на вихідні (початкові), проміжні та кінцеві тощо.

9. Розкрито особливості тактики проведення окремих, найбільш поширених слідчих (розшукових) дій під час розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Це: 1) обшук (98,2 % кримінальних проваджень), а саме обшук житла та іншого володіння особи (83,9 %), підприємств, установ, організацій (66,1 %); особистий обшук особи (7,1 %); 2) огляд (100 %), а саме огляд місця події (73,2 %), речей (67,8 %), документів (87,5 %), комп'ютерних даних (71,4 %); 3) допит (100 %), а саме допит свідків (100 %) та підозрюваних (100 %);

Наведено дані щодо місць проведення обшуків: а) місце проживання підозрюваного, місце проживання близьких йому осіб, а також місце проживання співробітників установи (організації), до діяльності котрої належать питання забезпечення гуманітарною допомогою, благодійними жертвами або безоплатною допомогою) (78,6 %); б) офісні та складські приміщення, які перебувають у розпорядженні благодійних, волонтерських та інших організацій (48,2 %); в) відкриті ділянки місцевості, де зберігаються товари гуманітарної та благодійної допомоги (37,5 %); г) інші місця, пов'язані з подією кримінального правопорушення (дачі, гаражі, транспортні засоби) (19,6 %).

Обшук за досліджуваних умов переважно відбувався за умов конфліктної слідчої ситуації: обшукувані застосовували різні заходи протидії (як явні, так і приховані), переховували речі, які цікавлять слідство, не дотримувалися вказаних слідчим правил проведення обшуку (86,1 % слідчих, 88,9 % детективів).

Огляд документів передбачає проведення їх криміналістичного аналізу. Відбувається загальна оцінка документа – чи має він усі необхідні реквізити, чи відповідає встановленій формі. Реквізити документів визначаються у відомчих нормативно-правових актах, внутрішній документації підприємств, установ, організацій. Перед проведенням огляду слідчому слід з ними попередньо ознайомитися. Також варто оцінити достовірність реквізитів, узгодженість змісту документу із функціональними обов'язками. Для успішного виконання поставлених завдань слід залучати допомогу спеціаліста-криміналіста. Огляду підлягають і такі документи, як інвентаризаційний номер гуманітарної допомоги, звіт про наявність і розподіл гуманітарної допомоги та інші документи, що супроводжують процес отримання й оформлення відповідних товарів (речей).

Ураховуючи складність механізму кримінального правопорушення, допит учасників кримінального провадження був як первинний (100 % кримінальних проваджень), так і додатковий (85,7 %) або повторний (21,4 %). Це обумовлено такими обставинами: а) механізм протиправної діяльності характеризується сукупністю кримінальних правопорушень; б) їх більша частина вчинена у співучасті; в) залучення службової особи або вчинення у великому розмірі; г) допитуваними є особи, які мають спеціальну економічну, юридичну освіту, професійну підготовку; д) запорукою успішного проведення допиту є вивчення нормативно-правового регулювання інституту гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. За консультаціями, на стадії підготовки до допиту, слідчий може звернутися до відповідних спеціалістів. Це вимагає від слідчого комплексного підходу до організації допиту з метою з'ясування обставин, що підлягають доказуванню (ст. 91 КПК України).

10. Під час досудового розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги проводилися такі види судових експертиз: почеркознавча (19,6 % кримінальних проваджень); технічна експертиза документів (62,5 %); експертиза зброї (32,1 %); трасологічна (21,4 %); судова економічна (100 %); товарознавча (100 %); комп'ютерно-технічна (48,2 %).

Розкрито засади проведення судової економічної та судово-товарознавчої експертиз.

Під час проведення судово-економічної експертизи досліджувалися первинні документи (акти (прийому-передачі, внутрішній, внутрішнє переміщення); банківські виписки, касові ордери; звітні документи або відомості; накладні, накладні-вимоги (відпуск, оприбуткування, переміщення); товарно-транспортні накладні. Досліджувалися й інші підтверджуючі документи (запити, звернення, листи-прохання, письмова пропозиція донора (дарчий лист),

письмова згода отримувача гуманітарної допомоги, договори, розпорядчі документи).

Важливою судовою експертизою за досліджуваних умов є товарознавча. Відповідно до предмета дослідження, проводяться її такі різновиди: експертиза машин, обладнання, сировини та споживчих товарів; транспортно-товарознавча експертиза; товарознавча експертиза військового майна, техніки та озброєння.

Під час воєнного стану в Україні подолання збройної агресії російської федерації, процес проведення даних судових експертиз значно ускладнився через неоднорідність гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги, значні обсяги, різноманіття джерел походження, наявність у складі гуманітарних вантажів товарів, що були у використанні тощо.

11. У межах підрозділу органу досудового розслідування під час розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, були реалізовані такі форми взаємодії: а) діяльність у складі слідчо-оперативних груп (відповідно до функціонально-цільового призначення, а саме: для проведення слідчих (розшукових) дій; розкриття кримінальних правопорушень під час добового чергування; розкриття і розслідування конкретного кримінального правопорушення (100 % слідчих, 100 % детективів); б) виявлення кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (65,3 %, 77,8 %); в) спільне переведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій і непроцесуальних заходів (87,5 %, 80,5 %); г) виконання доручень слідчого (98,6 %, 44,4 %); д) обмін інформацією (100 %) тощо.

Підкреслено значення взаємодії, яка реалізується на міжвідомчому рівні, між практичними підрозділами різних правоохоронних органів. Розглянуто питання взаємодії правоохоронних органів (НПУ, БЕБ, НАБУ, ДБР) під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Акцентовано увагу на реалізації методу координації, а також використанні взаємного інформування правоохоронних органів під час розслідування чи проведення інших заходів, що стосуються виявлення, документування, розкриття, розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Ситуація ускладнюється тим, що між правоохоронними органами відсутні субординаційні зв'язки, відносини підпорядкування. Така взаємодія потребує розвитку методу координації, створення атмосфери ділового співробітництва.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Степанченко А. В. Взаємодія під час розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2024. № 4 (86). С. 326–331.

2. Stepanchenko A. Conducting forensic expertise during the investigation of the illegal use for profit of humanitarian aid, charitable donations or free assistance. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 3. P. 143–148.

3. Степанченко А. В. Предмет посягання у структурі криміналістичної характеристики незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Вип. 1. С. 101–106.

4. Степанченко А. В. Криміналістична характеристика незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Вип. 2. С. 142–147.

5. Степанченко А. В. Правові засади розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2025. № 1 (69). С. 192–195.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Степанченко А. В. Криміналістичні ситуації розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 жовт. 2022 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2022. С. 121–123.

7. Степанченко А. В. Врахування міжнародного досвіду як запорука ефективного розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 квіт. 2024 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 136–139.

8. Степанченко А. В. Спосіб незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18–19 верес. 2024 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2024. С. 144–147.

9. Степанченко А. В. Стан наукових досліджень проблематики розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Перспективні напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18–19 лют. 2025 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2025. С. 71–73.

АНОТАЦІЯ

Степанченко А. В. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2025.

У дисертації сформовано криміналістичну характеристику, виокремлено теоретичні засади та надано практичні рекомендації щодо особливостей розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

З'ясовано стан наукових досліджень з проблематики, визначено правові засади, розкрито міжнародний досвід у вказаній сфері. Сформовано криміналістичну характеристику відповідно до таких складових: предмет посягання, спосіб вчинення, обстановка та слідова картина; особа правопорушника. Виокремлено криміналістичні ситуації розслідування, з'ясовано особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій і судових експертиз, а також специфіку взаємодії слідчого із правоохоронними органами й іншими суб'єктами під час розслідування за цих умов.

Ключові слова: досудове розслідування, кримінальне провадження, гуманітарна допомога, благодійна жертва, безоплатна допомога, криміналістична характеристика, слідча (розшукова) дія, слідча ситуація, слідчий, допит, обшук, огляд.

SUMMARY

Stepanchenko A. Forensic characteristics and features of the investigation of the illegal use for profit of humanitarian aid, charitable donations or free assistance. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Legal Sciences in the specialty 12.00.09 Criminal process and forensics; forensic examination; operational and investigative activities. Scientific Institute of Public Law. Kyiv, 2025.

The dissertation forms a forensic characteristic, identifies theoretical principles and provides practical recommendations on the features of the investigation of the illegal use of humanitarian aid, charitable donations or free assistance for profit.

It is substantiated that the need for scientific research into the investigation of the illegal use of humanitarian aid, charitable donations or free assistance for profit is associated with the need to solve a number of practical problems: clarifying the extensive mechanism of the implementation of illegal activity; establishing data on all accomplices in the commission of a criminal offense, the actions of each of them during the implementation of the illegal intent; exposing corruption mechanisms, the system of "circular surety" in the implementation of illegal activity, its individual components; exposing the system of illegal activity not only in Ukraine, but also in the territory of foreign states, etc.

It is emphasized that the mechanism of committing criminal offenses related to the illegal use of humanitarian aid, charitable donations or free assistance for profit is often characterized by the extension of illegal activity beyond the borders of one state, the acquisition of a transnational nature of crime and the need to apply measures of international cooperation in criminal proceedings. One of the effective mechanisms for investigating transnational criminal offenses is the creation and operation of joint investigative groups. The feasibility of developing a special regulatory act, for example, an interdepartmental instruction or a special procedure, which will regulate the procedure for interaction of participants in joint investigative groups in the investigation of criminal offenses, including those related to the illegal use of humanitarian aid, charitable donations or free assistance for profit, is substantiated.

The forensic characteristic of the illegal use for profit of humanitarian aid, charitable donations or free assistance is defined as an information model consisting of a system of signs of a certain type (group) of criminal offenses that encroach on the sphere of charity, which determines the algorithm of the investigator's actions to establish its elements: the subject of the encroachment, the method of committing the criminal offense, the situation and the trace picture of the event, the identity of the offender. The dissertation reveals the content of the elements of the forensic characteristic.

A substantiated consideration of the situational method as a method of cognition in constructing a forensic characteristic and determining the features of the investigation of the illegal use for profit of humanitarian aid, charitable donations or free assistance.

Forensic situations (those that arise in connection with the commission of a criminal offense and the need for its investigation), depending on the sphere of their occurrence (activity of the subjects), are divided into those that arise: in the sphere of implementation of illegal activities; in the sphere of operational-search activities; in the field of criminal procedural activities; in the field of forensic activities.

The tactics of conducting individual, most common investigative (search) actions that are carried out during the investigation of the illegal use for profit of humanitarian aid, charitable donations or free assistance are disclosed. These are: 1) search, namely a search of housing and other property of a person, enterprises, institutions, organizations, personal search of a person; 2) inspection, namely an inspection of the scene of the incident, things, documents, computer data; 3) interrogation, namely interrogation of witnesses and suspects.

The focus is on conducting forensic examinations during the investigation of the illegal use for profit of humanitarian aid, charitable donations or free assistance, namely: forensic (handwriting, technical examination of documents, weapons examination, trace); as well as forensic economic, commodity, computer-technical examinations.

It was established that within the unit of the pre-trial investigation body during criminal proceedings on the illegal use for profit of humanitarian aid, charitable donations or free assistance, the following forms of interaction were implemented: 1) activity as part of investigative and operational groups (in accordance with the functional purpose, namely: for conducting investigative (search) actions; revealing

criminal offenses during daily duty; revealing and investigating a specific criminal offense); 2) detection of criminal offenses; 3) joint transfer of investigative (search) actions, covert investigative (search) actions, other procedural actions and non-procedural measures; 4) execution of the investigator's instructions; 5) exchange of information, etc.

Keywords: pre-trial investigation, criminal proceedings, humanitarian aid, charitable donation, free assistance, forensic characteristics, investigative (search) action, investigative situation, investigator, interrogation, search, inspection.